

Sytuacje trudne w szkole- jak sobie z nimi radzić.

Otoczenie ucznia w szkole musi być przyjazne, bezpieczne i zdrowe. Musi stwarzać warunki do rozwoju potencjału i zainteresowań dziecka w zgodzie z samym sobą i ze światem. W szkole uczniowie spędzają większość swojego czasu i to właśnie w niej kształtowane są postawy, nawyki oraz styl życia.

Niestety, w tak dużej zbiorowości dzieci nie sposób uniknąć trudnych sytuacji, które przeszkadzają w osiągnięciu celów edukacyjnych i wychowawczych. Rodzaj i nasilenie sytuacji trudnych uzależnione są od wieku dziecka, etapu edukacyjnego, warunków lokalowych szkoły, wykształcenia kadry pedagogicznej itp.

Te same zachowania będące normalnymi w młodszym wieku szkolnym, mogą być traktowane jako zachowania zaburzone w wieku starszym. Jeżeli dane zachowanie występuje sporadycznie, to traktowane być może jako normalny przejaw uczenia się różnych wzorców zachowań. Jeżeli jednak występować będzie zbyt często i wzrastać będzie jego nasilenie, to będzie ono traktowane jako zaburzone. U dzieci młodszych przeważają zaburzenia jednoobjawowe, u starszych obejmują one kilka sfer funkcjonowania.

Rozważając problem trudnych sytuacji w szkole należy także zwrócić uwagę na warunki lokalowe, wyposażenie w system monitoringu, atrakcyjność pomocy naukowych. Przebywanie w przestronnych, jasnych pomieszczeniach dużej grupy dzieci jest zdecydowanie mniej obciążające, zwłaszcza dla dzieci nadwrażliwych.

System monitorowania to nowoczesny, dodatkowy sposób kontrolowania życia szkoły. Wykorzystywanie atrakcyjnych pomocy naukowych rozwija ciekawość poznawczą ucznia i zachęca go do skoncentrowania się na rozwijaniu umiejętności, nie pozostawiając czasu na nudę.

Wykształcenie kadry pedagogicznej to bardzo ważny, jeżeli nie najważniejszy, czynnik radzenia sobie z trudnymi sytuacjami w szkole. Od pedagoga wymaga się nie tylko wiedzy merytorycznej i umiejętności dydaktycznych. Ważne są jego cechy osobiste i postawa wobec uczniów, umiejętność egzekwowania wiedzy, dostrzegania nie tylko efektów jego pracy, ale przede wszystkim wysiłku w nią wkładanego i czynionych postępów. Nauczyciel pragnący zrozumieć trudności dziecka, ustalić ich przyczyny i udzielić mu adekwatnej pomocy powinien posiadać znajomość technik postępowania pożądaných w jego pracy, m. in. technik komunikowania się z grupą, umiejętność wczucia się i zrozumienia przeżyć dziecka, umiejętność dostrzegania pojedynczych uczniów, nie tylko grupy. I, co bardzo ważne, umiejętność kontrolowania własnych reakcji emocjonalnych.

Mówiąc o sytuacjach trudnych akcent położyć należy tak na ich aspekt normatywny jak i rozwojowy.

Rodzaje zachowań, z którymi możemy spotkać się w szkole dzielą się na **zachowania trudne i zachowania zaburzone**.

Pierwsze z nich to te, które naruszają zasady regulaminu szkolnego lub, ogólnie, normy ogólnospołeczne.

Zachowania te w różnym stopniu szkodzą tak otoczeniu jak i samemu dziecku. Cechuje je różny stopień nasilenia i częstotliwości.

Wśród *zachowań trudnych* najczęściej wymienia się:

- niesystematyczne uczęszczanie do szkoły
- wagary
- zaniedbywanie nauki
- niestosowne zachowanie na terenie szkoły i poza nią

- przebywanie dłuższy czas poza domem bez kontroli, wałęsanie się w towarzystwie zdemoralizowanych kolegów i łączenie się w grupy o charakterze przestępczym
- wandalizm
- ucieczki z domu
- używanie narkotyków lub innych środków odurzających
- przedwczesne podejmowanie życia seksualnego
- popełnianie wykroczeń i drobnych kradzieży
- porzucenie szkoły.

Zachowania te w istotny sposób rozszerzają zjawisko społecznego nieprzystosowania, a jako pierwsi stykają się z nimi pracownicy oświaty, głównie szkół.

Drugie natomiast wskazują na trudności o charakterze głębszym i bardziej utrwalałym. Szkodzą one dziecku przeszkadzając w jego rozwoju. Do *zaburzeń zachowania*, oprócz zachowań trudnych, dodać należy te, które wiążą się z przeżywaniem przez dziecko poważnych trudności emocjonalnych manifestujących się w formie zaburzeń nerwicowych, lęków nocnych, tików nerwowych, fobii szkolnych i społecznych, zaburzeń odżywiania (anoreksja, bulimia), obniżenia nastroju, samookaleczeń itp.

Placówką w pierwszym rzędzie zobowiązaną do wczesnej diagnozy, profilaktyki oraz oddziaływań opiekuńczo- wychowawczych czy socjoterapeutycznych jest szkoła. Celem pomocy, obok innych oddziaływań, jest „eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń, w tym zaburzeń zachowania”.

Rozpoczynając pracę z uczniem u którego diagnozujemy zaburzenia zachowania należy zadać sobie pytanie jak z nim postąpić aby nie nasilić zaburzeń, ale wpłynąć na zmianę jego zachowania. Nie ma recepty, złotego środka, które zagwarantowałyby całkowity sukces w pracy wychowawczej. Można jednak skorzystać z kilku wskazówek, a przede wszystkim pamiętać o tym, że każdy przypadek ucznia należy traktować indywidualnie.

Wśród zasad, które warto przestrzegać, najistotniejsze to:

- prawidłowy kontakt -wykorzystanie takich umiejętności komunikacyjnych, jak: zainteresowanie, okazywanie ciepła, troskliwości i uwagi, akceptacji, zrozumienia. Ważne by umiejętności te połączyć ze stanowczością i konsekwencją,
- akceptacja osoby, a nie zachowania
- nie podejmowanie rozmów wychowawczych w stanie emocjonalnego wzburzenia ucznia
- nie stosowanie wzmocnień negatywnych (kara w postaci informacji o dezaprobachie zachowania, upomnienie itp.) jeżeli nie są one połączone z akceptacją oraz wzmocnieniami pozytywnymi (pochwała, wyróżnienie itp.)
- poznanie ucznia- rozmowa, słuchanie tego, co ma nam do powiedzenia, nawiązanie kontaktu z rodzicami, wizyta w domu itp.
- zapewnienie możliwości odreagowania negatywnych emocji- rozmowa, wyżalenie się, płacz, wyrażenie złości, ale także śmiech, zabawa, humor, które dostarczają uczuć pozytywnych

W pracy wychowawczej nauczyciel wspierany jest przez wykwalifikowanych pedagogów i psychologów szkolnych. Współpracują oni z poradniami psychologiczno- pedagogicznymi lub specjalistycznymi, jeżeli działania szkoły okazują się niewystarczające.

Poradnia, na podstawie przeprowadzonych badań diagnostycznych wskazuje na: indywidualne metody pracy z uczniem, konieczność określonej terapii w środowisku lub placówkach opiekuńczo- wychowawczych, prowadzi różnorodne formy terapii, zajęć profilaktycznych, orzeka o konieczności umieszczenia w placówkach opiekuńczo- wychowawczych lub resocjalizacyjnych. Inne instytucje wspomagające wysiłki pracowników oświaty, wychowawców i dyrektorów szkół to: policja, sądy, rodzinne ośrodki diagnostyczno- konsultacyjne.

Pamiętać należy, że każdy człowiek popełnia błędy, zwłaszcza człowiek młody. Bywa, że dokonuje niewłaściwej oceny i nieadekwatnie reaguje w sytuacjach, w których uczy się nowych zachowań. O zaburzeniu zachowania można mówić jednak dopiero wtedy, kiedy normą staje się zachowanie nieadekwatne. Zadaniem szkoły, wszystkich jej pracowników, jest korygowanie tych zachowań w trosce o wszechstronny rozwój osobowy ucznia.

*Ewa Jarosz
Psycholog*